

עריכה ופירושי המילים: אלי פרה

על סף בית-המדרש / חיים נחמן ביאליק

מקדש אל נעורי, בית-מדרשי הישן!

*ספן אשר רקב שנית עלי נקרה, (*ספן – סף; מפתן; *נקרה – הזדמן; הגיע במקרה)

אראה שנית כתליך הנמלחים פעשן,

את-סחי קרקעך, את-פיח התקרה.

משנה חרבה חרבת מבלי באי מועד,

עלה חציר *במסלתך ושביליך *דשא, (*מסלתך - דרכך הסלולה; *דשא – דשא. העלו עשב)

ארג העפביש על-ספונך רועד,

על-גגך הנקרע בני-ערבים יקראו;

אבו אבו תשמט ותכה רסיסים,

עמודיך *יתפלצון, כלך עימד בנסים. (*יתפלצון – יזדעזעו; ירעדו)

בעפרך יתפליש ארון מאין תורה,

*גוילים בלים וירקים ירקבו בחבית; (*גוילים – גויל: יריעת קלף לכתובה; ספר תורה)

נוגות בפרצות תצאנה קרני אוכה,

ואבלה כל-פנה ובכתה כל-זוית.

כתלי בית-המדרש, קירות הקדשים!

מחבא רוח איתן, מקלט עם עולמים!

למה כה-תעמדו דומם וכנואשים

*תטו צללים שחרים, צללים נאלמים? (*תטו – שורש נ.ט.ה: נפרשו; נתעטפו בצללים)

הסר לעד יי מעל *משואותיכם

וטבעתם באבקכם ולא-ישוב עוד אליכם? (*משואותיכם – ביחיד: משואה: חורבן; הרס; שממון)

פאבלים אלמים חרש תתאבלו

וביגונכם קפאתם קודרים, נעזבים.

התזכרו כמוני את-הזמים פלו?

הלבניכם יצאוכם הנכם נעצבים?

הלא תשאלו לשלום *אסופיכם במרחקים – (*אסופיכם – מלשון אסופי; ילד שננטש ונאסף)

שב הנני עתה מעמק העכור;

נמלטתי להגיד לכם כי גברו המפנים,

נלחמנו כגבורים, אך הפינו אחר –

ואני יתום נדח, עולל טפוחיכם,

אמלל, בוש ומנצח שב שנית עדיכם.

וּשְׁנִית, בֵּית-מִדְרָשִׁי, כְּפוּף רֹאשׁ כְּעֵנִי
וּמְשָׁמִים כְּמוֹךְ עַל *סִפְךָ אֶעֱמְדָה;
הֶאֱבַד לְחַרְבָּנְךָ, אִם-אֶבֶד לְחַרְבָּנִי,
וְאִם לְשִׁנְיָהֶם יִחְדּוּ אֶבֶד *וְאֶסְפְּדָה?
הֵה! קִנְךָ מִשְׁלַח, גּוֹזְלִיךָ *נָעוּ נָצוּ,
נִגְזָו כִּצַּל כְּלָם בֵּין הָעֲצִים הַגְּבֹהִים.
רְבִים אֶל-רֹאשֵׁי *הַצּוּרִים נִפְצָו
וּבְשָׂדוֹת אַחֲרֵים עוֹד רְבִים *תּוֹעִים;
הִמּוֹתוֹ מוֹת יִשְׂרָאֵל? אוּ יִמְצָאוּ מְנוּחָה
בְּחַיֵּי נְבָלִים וְלַעַד יִשְׁכַּחוּךָ?

(*סִפְךָ – ראה לעיל)

(*וְאֶסְפְּדָה – מלשון הִסְפֵּד : דברי הוקרה לַמֵּת בלווייה)

(*נָעוּ נָצוּ – עפו; נדדו. "כִּי נָצוּ גַם נָעוּ": איכה ד' 15)

(*צוּרִים – סלעים קשים וקשיחים)

(*תּוֹעִים – מלשון תַּעֲיָה : איבוד הדרך)

לֹא *אֲרִיתִי יַעֲרוֹת דָּבֵשׁ עַל-דְּרָכֵי *הַמְּסוֹרֶר, (*אֲרִיתִי – אספתי; *מְסוֹרֶר – סורר : מורד)

מֵאִזְ הַפְּרִידְתָּנוּ הַרוּחַ הַרְעָה;
אֶבֶד נִצְחֵי מִיִּי, כָּל עוֹלָמֵי הַתְּפוֹרֶר,
בָּאוּ מִים עַד-נֶפֶשׁ – אֵךְ הִיא בָּם לֹא-בָּאָה...
לֹא רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי מִצֶּלֶךְ הַשְּׂאֲנֹן –
מִלְּאֲכִיךָ הַטּוֹבִים שְׁלַחוּנִי בְּדֶרֶךְ:
מִחֲשֶׁבֶה פְּרִיָה, הַגִּיוֹן רַעְיוֹן,
לֵב שָׁלֵם וּבִטָּח עֵת תִּכְשַׁל הַבֶּרֶךְ;
אֲמָנָם יָכַל לִי אוֹיְבִי, כְּלִי רִיק הַצִּיּוֹנִי –
אֵךְ הַצִּלְתִּי אֱלֹהֵי – וְאֵלֵהִם הַצִּלְנִי!

(*קִיקְלוֹן – חרפה; מאוס)

וְאָמַר: רַב-לִי לְשֶׁבַע מִשְׁטָמָה,
*קִיקְלוֹן וּבִשְׁתַּת תַּחַת אֶהְבֵּתִי.
הַטָּרָם אֲרָא יָד הַשֶּׁקֶר רוֹמְמָה?
מִי-לִי שָׁם? מֵה-לִי שָׁם? אֲשׁוּבָה לְמְנוּחָתִי.
יֵס אֱלֹהִים אָמַת בְּעֶפֶר לֹא אֶעוֹלֵל,
לֹא-אֲמַכֵּר בְּכִרְתִּי בְּנִזִּיד עַדְשִׁים;
בְּתִרְוַעַת הַשֶּׁקֶר קוֹלִי לֹא יִתְבּוֹלֵל,

מֵהִיוֹת כְּפִיר בֵּין כְּפִירִים *אֶסְפָּה עַם-כְּבָשִׁים. (*אֶסְפָּה – אתווסף; ובהשאלה אתחבר)

לֹא חוֹנְנֵתִי *בְּמִתְלַעוֹת וּבְצַפְרָנִים –
כָּל-כַּחֲחֵי לֵאלֹהִים, וְאֵלֵהִם – חַיִּים!
(*מִתְלַעוֹת – ביחיד – מִתְלַעָה : שן טוחנת בחית טרף)

(*חִמְט – סוג של לטאה. דומה לנחש)

*וּכְחִמְט הַמִּתְכַּנֵּס בְּתוֹךְ קִשְׁקִשׁוֹתָיו
אֶתְבַּצֵּר בְּמִבְצָר הַרוּחַ בְּדַמְמָה;

חֲמוּשׁ בְּכָלִי נִשְׁקִי אֶשְׁמֹר דְּלִתּוֹתַי –
לְמוֹעֵד אֶתְעוֹרְרָה וְאַצֵּא לְמַלְחָמָה.

(***ךְהב** – פָּחַד! מְשָׁלִי פֶרֶק ו' ג)

יִי עַל יְמִינִי! הוּא יַחְצֵב ***ךְהב**,

וּבְרוּחַ אֵל צְבָאוֹת אֲגַבֵּר חֵילִים.

רְאִיתִי הַכְּפִירִים בְּתַלְתְּלֵי הַזֶּהָב

שֶׁנִּפְלוּ עַל-הַרְרֵי הַצְּבָאִים חֲלָלִים.

כָּל-הַבֶּשֶׂר חָצִיר, יָבֵשׁ כַּחֲהוּ,

כִּי רוּחַ יְיָ נֹשֶׁבֶה בּוֹ – ***וְאִינְהוּ**.

(***אִינְהוּ** – כַּפְּשׁוּטוֹ : אֵין הוּא)

לֹא הַפּוֹת בְּאֶגְרֹף אֶת-יָדַי לְמִדְתִּי,

(***תִּירוּשׁ** – יֵין חֲדָשׁ ; עֵסִיס עֲנָבִים)

***וּבְתִירוּשׁ** וְזִנּוּנִים לֹא-כְלִיתִי כֹחִי ;

לְשִׁיר שִׁיר יְיָ בְּתַבֵּל נוֹלֶדְתִּי,

(***מְלֻקּוּחִי** – הַשְּׁלַל שְׁלִי. רְכוּשִׁי)

שְׁבִי – שְׁבִי צָדֵק, צִיד מְשֻׁפָּט – ***מְלֻקּוּחִי**.

זָמַרְתָּ נְעִים זְמִירוֹתַי – בְּפִי כָּל-הַנְּשָׁמָה

לְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קְצִיָּהֶם ;

(***תְּסַל** – רֹאה לַעִיל : הָאֲמֹת תִּסְלֹל לָהּ דֶּרֶךְ בַּדְּמָמָה)

כֹּה ***תְּסַל** הָאֲמֹת מְסַלְתָּהּ בְּדַמָּמָה,

כִּן קוֹלוֹת אֱלֹהִים מִתְּפוּצָצִים מְאֲלֵיהֶם ;

אֵין אִמֶּר, אֵין דְּבָרִים, בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלָם,

וְדַבְּרֵי אֱלֹהֵינוּ יִקוּמוּ לְעוֹלָם.

גַּם-שָׁמִי אֲשֶׁר מָחוּ מִסִּפְרָם בְּגֵאוֹן

עַל-בְּלִי גְאֻלְתִּי בְּזָמָה וּבְדָמִים –

(***מְשֻׁאוֹן** – רֹאה לַעִיל : מְשׁוֹאָה)

הָאֲחֵרוֹן עַל-עֶפְרַיִם יִקוּם ***מִמְשֻׁאוֹן**

וְיִהִי חוֹתֵם שְׂדֵי בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים.

אִזּוּ יִדְעוּ מִי-הִיָּה הַשֵּׁב נֹזִיר הַלְּאֲמִים,

שֶׁנֶּדְדָה עִם-צְלוּחִית שָׁל- ***פְּלִיטוֹן** בֵּין זְדִים (***פְּלִיטוֹן** – מִיִן שֶׁמֶן מִשְׁחָה ; רִקִּיחַת שֶׁמֶן מִבְּשָׁמִים)

וַיִּזְרַק ***וַיִּזּוּ** גוֹיִם רַבִּים עֲצוּמִים

(***וַיִּזּוּ** – מִלְשׁוֹן הַיִּזָּה ; פִּיזֹר ; "הַשְּׁפִרְיָ")

וַיִּטְהַר הַרוּחוֹת וַיִּבְעַר הַשָּׂדִים.

(***נְחָשׁ** – מַעֲשֵׂה קִסְמִים ; לַחֲשִׁים ; לַהֲטִים)

לֹא גִרְשָׁם בְּקִסְמִים, לֹא הִדָּפְסוּ ***בְּנְחָשׁ**,

כִּי בְּמַקְל וּבְתַרְמִיל וּבְתַפְלַת לַחֲשׁ.

(***תְּמוּט** – כַּפְּשׁוּטוֹ : תַּתְּמוּטֹט)

לֹא ***תְּמוּט**, אֶהְלֵ שָׁם! עוֹד אֲבַנֶּךָ וְנִבְנִיתָ,

מְעַרְמוֹת עֶפְרַךְ אַחֲיָה הַכְּתָלִים ;

עוֹד ***תְּבַלָּה** הַיִּכְלוֹת, כְּאֲשֶׁר ***בְּלִיתָ** (***תְּבַלָּה** – מִלְשׁוֹן בְּלָח : ***בְּלִיתָ** – כֹּאֵן מִבְּלִילָה ; עֶרְבָב ; בְּלַבֵּל)

בְּיוֹם הָרָס רַב, ***בְּנִפְל מְגֻדְלִים**. (*כְּמוֹ שֶׁה' עָשָׂה לִ"מַגְדַּל בַּבֶּל", לְאַחַר שֶׁבָּלַל שְׁפַתָּם הַרֵס מַגְדֵּל)

וּבְרַפְּאֵי אֶת-מַקְדָּשׁ יְיָ הַהָרוּס –

כל הזכויות שמורות : ©

אַרְחִיבָה יִרְעוּתָיו וְאֶקְרַע לוֹ חִלּוֹנִי,
וְהִדִּף הָאוֹר חֵשֶׁבֶת צֵלוֹ הַפְּרוֹשׁ,
וּבַעֲלוֹת הָעֵנָן יִרְדַּ פְּבוֹד אֲדָנִי;
וְרֵאוּ כָּל-בָּשָׂר לְמַקְטָנִם וְעַד-גְּדוֹלָם,
כִּי יִבֶּשׂ חֲצִיר, נִבֵּל צִיץ – וַיִּי לְעוֹלָם!

תשעה באב, תרנ"ד.

אתר התפארת